

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดมหาสารคาม Factors affecting political expression of people in Maha Sarakham Province

ธีระวัฒน์ พรหมณะ
เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร
สัญญา เคนาภูมิ

นักศึกษาปริญญาโท ปร.ม. (รัฐประศาสนศาสตร์) มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

Theerawat Phunna
Saovalak Kosonkittimporn
Sanya Kenaphum

M.P.A. Student (Public Administration), Rajabhat Mahasarakham University
Lecturer of Political Science and Public Administration, Rajabhat Mahasarakham University
Lecturer of Political Science and Public Administration, Rajabhat Mahasarakham University
Corresponding E-mail : imdbmboy168@gmail.com

รับบทความ: 6 ธันวาคม 2568; แก้ไขบทความ 28 มกราคม 2569; ตอบรับบทความ: 2 กุมภาพันธ์ 2569

Received: December 6, 2025; Revised: January 19, 2026; Accepted: February 2, 2026

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาระดับการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดมหาสารคาม (2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดมหาสารคาม และ (3) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดมหาสารคาม กลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนในจังหวัดมหาสารคามที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป ปี 2568 จำนวน 400 คน โดยใช้สูตรของทาโร ยามาเน่ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ความถี่ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัย พบว่า (1) ระดับการแสดงออกทางการเมืองของประชาชน ในจังหวัดมหาสารคาม โดยรวมอยู่ในระดับมาก (2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการแสดงออกทางการเมืองของประชาชน ในจังหวัดมหาสารคาม ได้แก่ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม ปัจจัยด้านการศึกษาและข้อมูลข่าวสาร ปัจจัยด้านสำนักทางการเมือง สามารถร่วมกันอธิบายการผันแปรได้ ร้อยละ 53.70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ (3) แนวทางการพัฒนาการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดมหาสารคาม ประกอบด้วย การส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยมุ่งเน้นการพัฒนาความรู้ทางการเมืองและการจัดให้มีช่องทางดิจิทัลที่มีความโปร่งใสและตรวจสอบได้ การพัฒนาพฤติกรรมทางการเมืองในรูปแบบดิจิทัลผ่านการเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อและการจัดตั้งเครือข่ายพลเมืองดิจิทัล การเรียกร้องทางการเมืองบนพื้นฐานของสิทธิและเสรีภาพตามกรอบกฎหมายควบคู่กับการใช้ช่องทางออนไลน์และกลไกการเจรจาอย่างสันติ การสนับสนุนทางการเมืองที่ตั้งอยู่บนคุณค่าและประโยชน์สาธารณะ พร้อมทั้งมีกลไกติดตามและประเมินผลตามสัญญาประชาคม การผลักดันนโยบายสาธารณะโดยเสริมสร้างทักษะในการวิเคราะห์และนำเสนอแนะนโยบายผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล

คำสำคัญ : ปัจจัยที่ส่งผล; การแสดงออกทางการเมือง; ประชาชน

Abstract

This study aimed (1) to examine the level of political expression among citizens in Maha Sarakham Province; (2) to investigate the factors influencing political expression among citizens in Maha Sarakham Province; and (3) to explore guidelines for developing political expression among citizens in Maha Sarakham Province. The sample consisted of 400 citizens aged 18 years and older residing in Maha Sarakham Province in 2025, selected using Taro Yamane's formula. The research instrument was a rating-scale questionnaire. The statistical methods used for data analysis included percentages, means, frequencies, standard deviations, and multiple regression analysis.

The research findings revealed that (1) the overall level of political expression among citizens in Maha Sarakham Province was high. (2) The factors influencing political expression included socioeconomic factors, education and information-related factors, and political consciousness factors. These variables jointly explained 53.70 percent of the variance in political expression, with statistical significance at the .05 level. (3) The guidelines for developing political expression among citizens in Maha Sarakham Province comprised promoting political participation through the enhancement of political knowledge and the provision of transparent and accountable digital participation channels; developing digital political behavior by strengthening media literacy skills and establishing digital citizen networks; articulating political demands based on legal rights and freedoms in conjunction with the use of online channels and peaceful negotiation mechanisms; fostering political support grounded in public values and the public interest, accompanied by mechanisms for monitoring and evaluating compliance with social contracts; advancing public policy by enhancing skills in policy analysis and presentation through the use of applications, digital platforms.

Keywords: Influencing Factors, Political Expression, Citizens

บทนำ

การแสดงออกทางการเมืองของประชาชนถือเป็นองค์ประกอบสำคัญของระบอบประชาธิปไตย เนื่องจากเป็นช่องทางที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาของประเทศ ทั้งใน ด้านนโยบาย การตัดสินใจของรัฐบาล ตลอดจนการกำหนดคุณภาพของสังคมในอนาคต การมีส่วนร่วมดังกล่าว ปรากฏในหลากหลายรูปแบบ อาทิ การใช้สิทธิเลือกตั้ง การเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง การแสดงความคิดเห็นผ่านสื่อสาธารณะ ตลอดจนการเคลื่อนไหวในเชิงสัญลักษณ์หรือการบริโภคเชิงการเมือง (political consumerism) ที่สะท้อนถึงเจตจำนงและอัตลักษณ์ทางการเมืองของประชาชนในแต่ละยุคสมัย (European Political Science Review, 2023)การมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เข้มแข็งและสร้างสรรค์สะท้อนถึงระดับความตระหนักรู้และความเข้าใจในสิทธิหน้าที่ของพลเมืองในสังคม ซึ่งสัมพันธ์กับแนวคิดเรื่อง ความรู้ทางการเมือง

(political literacy) และอำนาจรับรู้ทางการเมือง (political efficacy) งานวิจัยของ OECD (2021) ชี้ให้เห็นว่า บุคคลที่เชื่อว่าตนเองเข้าใจระบบการเมืองและเชื่อมั่นว่าเสียงของตนมีความหมายในการตัดสินใจเชิงนโยบาย มักจะแสดงออกทางการเมืองมากกว่า ขณะที่ อิทธิพลทางสังคม (social influence) เช่น วงเพื่อน ครอบครัว หรือเครือข่ายออนไลน์ ก็มีผลอย่างสำคัญต่อการตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง (European Political Science Review, 2023) นอกจากนี้ ปัจจัยด้านโครงสร้างสถาบันและโอกาสทางการเมือง (institutional and opportunity structures) เป็นตัวกำหนดความกว้างและความลึกของการแสดงออกในแต่ละบริบทการปกครอง ไม่ว่าจะเป็นประชาธิปไตยเต็มรูปหรือระบอบเผด็จการ โดยการเปิดเสรีของสื่อ ความเข้มแข็งของภาคประชาสังคม และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในระดับท้องถิ่น ล้วนมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชน (Harvard Kennedy School, 2022)

ในช่วงกว่า 20 ปีที่ผ่านมา ภูมิทัศน์ทางการเมืองของสังคมไทยได้มีความเคลื่อนไหวและเปลี่ยนแปลงไปหลายลักษณะตามช่วงเวลาที่น่าสนใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังยุคคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ที่รัฐบาลได้จัดให้มีการเลือกตั้งในปี พ.ศ. 2562 เป็นต้นมา ได้เกิดกระบวนการรณรงค์และปรากฏการณ์ทางการเมืองที่อยู่ในความสนใจของประชาชนและสื่อมวลชนอย่างกว้างขวาง เช่น กระแสการแบ่งขั้วทางการเมืองระหว่างฝ่ายก้าวหน้ากับฝ่ายอนุรักษนิยม การถกเถียงระหว่างประชาธิปไตยกับเผด็จการ ประเด็นร้อนแรงอย่างการแก้ไขมาตรา 112 การยกเลิกผลพวงจากรัฐประหาร การเรียกร้องแก้รัฐธรรมนูญ รวมถึงคำที่กลายเป็นสัญลักษณ์ทางการเมือง เช่น "แลนด์สไลด์", "มีเราไม่มีลุง เป็นต้น (พระครูสังฆรักษ์ยศวีร์ ปมุตโต และ พระพัฒน์วัชร พูลสวัสดิ์. 2566) ปรากฏการณ์เหล่านี้มีอิทธิพลสำคัญที่ช่วยผลักดันให้ประชาชน (voter) ตัดสินใจเลือกพรรคการเมืองหรือผู้นำที่สอดคล้องกับอุดมการณ์ของตน แต่ละกระแสและประเด็นทางการเมืองที่เกิดขึ้นมีผลต่อวิถีคิดและการตัดสินใจของประชาชนในลักษณะที่แตกต่างกันไป ซึ่งมีบทบาทในการสร้างภูมิทัศน์ใหม่ทางการเมืองของประเทศในแต่ละช่วงเวลา การตัดสินใจทางการเมืองของประชาชนเหล่านี้มีผลกระทบต่อทิศทางการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมในระยะยาว

จังหวัดมหาสารคามถือเป็นศูนย์กลางด้านการศึกษา ศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีบริบททางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองที่หลากหลายและซับซ้อน ส่งผลให้ประชาชนมีพฤติกรรมและการแสดงออกทางการเมืองแตกต่างกันตามช่วงวัย สถานภาพทางเศรษฐกิจ และประสบการณ์ทางการเมือง อย่างไรก็ตาม องค์ความรู้เกี่ยวกับปัจจัยเชิงลึกที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจทางการเมืองของประชาชน โดยเฉพาะในช่วงหลังยุคคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ยังมีจำกัด ทั้งที่ช่วงเวลาดังกล่าวเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญของโครงสร้างอำนาจ ระบบพรรคการเมือง และรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ในช่วงต้นปี พ.ศ. 2568 สถานการณ์ทางการเมืองของจังหวัดมหาสารคามมีความเคลื่อนไหวอย่างโดดเด่น โดยเฉพาะในบริบทของการเลือกตั้งทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ ซึ่งสะท้อนถึงความตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนและการปรับตัวของกลไกทางการเมืองให้สอดคล้องกับประชาธิปไตยร่วมสมัย เหตุการณ์สำคัญประการแรกคือผลการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม ซึ่งผู้สมัครจากพรรคเพื่อไทยได้รับชัยชนะอย่างชัดเจนเหนือคู่แข่ง รวมถึงอดีตผู้ดำรงตำแหน่งเดิม สะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างทางการเมืองและความคาดหวังของประชาชนต่อการเปลี่ยนแปลงด้านนโยบายและการบริหาร ประการที่สอง บทบาทของพรรคเพื่อไทยและการสนับสนุนจากผู้นำทางการเมืองระดับชาติ โดยเฉพาะการลงพื้นที่หาเสียงของอดีตนายกรัฐมนตรี ได้สร้างแรงกระเพื่อมทางการเมืองในพื้นที่อย่างมาก แสดงถึงอิทธิพลของฐานเสียงเดิมที่ยังคงเข้มแข็ง อย่างไรก็ตาม เหตุการณ์การแสดงออกเชิงต่อต้านในระหว่าง

การปราศรัย แม้ไม่รุนแรง แต่สะท้อนถึงความแตกต่างทางอุดมการณ์และความขัดแย้งทางความคิดที่ยังคงดำรงอยู่ ประการที่สาม การเข้ามามีบทบาทของภาครัฐส่วนกลาง โดยเฉพาะกระทรวงมหาดไทย ผ่านการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการด้านการพัฒนาท้องถิ่น แสดงถึงความพยายามในการเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างส่วนกลางและท้องถิ่น มุ่งเน้นการพัฒนาที่ยั่งยืน การกระจายอำนาจ และการเสริมศักยภาพองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สุดท้าย สถานการณ์ทางการเมืองในจังหวัดมหาสารคามสะท้อนการแบ่งขั้วทางการเมืองอย่างชัดเจน ระหว่างกลุ่มที่สนับสนุนแนวคิดประชาธิปไตยแบบก้าวหน้ากับกลุ่มอนุรักษนิยม โดยสามารถอธิบายได้ผ่านสองมิติสำคัญ ได้แก่ กระแสประชาธิปไตยรูปแบบใหม่ที่ประชาชน โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ ใช้สื่อสังคมออนไลน์เป็นพื้นที่แสดงออก และมีมิติของความขัดแย้งที่ดำเนินควบคู่กับการมีส่วนร่วม ซึ่งแม้จะแสดงถึงความแตกต่างทางอุดมการณ์ แต่ก็เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการประชาธิปไตยที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีบทบาทในการกำหนดทิศทางการเมืองของพื้นที่อย่างหลากหลายและเสรี

สถานการณ์ทางการเมืองในจังหวัดมหาสารคาม ในช่วงต้นปี พ.ศ. 2568 แสดงให้เห็นถึงความเคลื่อนไหวที่เข้มข้นและความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ การเลือกตั้ง อบจ. ที่มีผู้สมัครใหม่สามารถเอาชนะผู้ครองตำแหน่งเดิมได้อย่างขาดลอย สะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของความคิดและเจตนาารมณ์ทางการเมืองของประชาชน ในขณะเดียวกัน เหตุการณ์ความตึงเครียดระหว่างการปราศรัยของนายทักษิณ ชินวัตร ชี้ให้เห็นถึงความแตกแยกและความขัดแย้งทางความคิดที่ยังคงมีอยู่ การลงพื้นที่ของภาครัฐและการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการพัฒนาท้องถิ่นเป็นสัญญาณบ่งชี้ถึงความพยายามในการลดความเหลื่อมล้ำ และกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ทั้งหมดนี้สะท้อนให้เห็นถึงความซับซ้อนของภูมิทัศน์ทางการเมืองในมหาสารคามที่มีทั้งความขัดแย้ง ความหวัง และความเปลี่ยนแปลง ซึ่งจะมีผลต่อทิศทางการเมืองในอนาคต ทั้งในระดับจังหวัดและระดับประเทศ (สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดมหาสารคาม, 2568) ดังนั้นการศึกษาครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดมหาสารคาม โดยมุ่งเน้นศึกษาปัจจัยซึ่งเป็นเงื่อนไขที่ส่งผลต่อการแสดงออกทางการเมืองของประชาชน การศึกษานี้คาดว่าจะช่วยให้หน่วยงานภาครัฐ องค์กรท้องถิ่น และผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถนำข้อมูลไปใช้ในการวางแผนและพัฒนากลยุทธ์เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน เป็นกลไกในการตรวจสอบ ถ่วงดุลการทำงานของภาครัฐ ภาคการเมืองอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดมหาสารคาม
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดมหาสารคาม
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดมหาสารคาม

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมแสดงออกทางการเมืองของประชาชน

การแสดงออกทางการเมืองของประชาชนเป็นองค์ประกอบสำคัญของระบอบประชาธิปไตย เพราะเป็นช่องทางที่ประชาชนสามารถสะท้อนความคิดเห็น ความต้องการ และมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางของประเทศ พฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนสามารถแสดงออกได้ในหลายรูปแบบ เช่น การเลือกตั้ง การเข้าร่วมกิจกรรม

ทางการเมือง การชุมนุมประท้วง การแสดงความคิดเห็นผ่านสื่อสังคมออนไลน์ และการเข้าร่วมพรรคการเมือง หรือกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ การศึกษาพฤติกรรมการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนมีความสำคัญในการทำความเข้าใจแนวโน้มของการเมืองในสังคม รวมถึงการพัฒนาแนวทางในการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างสร้างสรรค์และสันติ ทั้งนี้เพื่อให้ระบบการเมืองมีเสถียรภาพ และสามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยทบทวนวรรณกรรม ดังนี้

1.1 ความหมายของพฤติกรรมการแสดงออกทางการเมืองของประชาชน

สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ (2560) การแสดงออกทางการเมืองของประชาชนคือการมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองทั้งในรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพื่อส่งผลต่อนโยบายสาธารณะหรือการตัดสินใจของรัฐบาล สอดคล้องกับไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร (2565) พฤติกรรมแสดงออกทางการเมืองคือการที่ประชาชนใช้วิธีการต่างๆ เพื่อแสดงถึงความต้องการหรือความไม่พอใจต่อระบบการเมือง ซึ่งอาจรวมถึงการชุมนุมสาธารณะ การเขียนบทความ หรือการแสดงออกผ่านศิลปะและ สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ (2560) อธิบายว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองครอบคลุมทั้งรูปแบบที่เป็นทางการ เช่น การลงคะแนนเลือกตั้ง และรูปแบบที่ไม่เป็นทางการ เช่น การเข้าร่วมกิจกรรมชุมชน การเคลื่อนไหวทางสังคม เพื่อผลักดันให้รัฐตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน

1.2 องค์ประกอบของพฤติกรรมแสดงออกทางการเมืองของประชาชน

พฤติกรรมทางการเมือง (Political Behavior) หมายถึง การกระทำหรือการแสดงออกของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการทางการเมือง ซึ่งอาจเกิดขึ้นในรูปแบบต่างๆ ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ องค์ประกอบของพฤติกรรมทางการเมืองสามารถแบ่งออกได้หลายด้าน ดังนี้

1.1.2 การมีส่วนร่วมทางการเมือง

การลงคะแนนเสียง (Voting) การใช้สิทธิเลือกตั้งเพื่อเลือกผู้แทนหรือนโยบายทางการเมือง การเข้าร่วมพรรคการเมือง (Party Membership) การเป็นสมาชิกพรรคการเมืองและมีส่วนร่วมในกิจกรรมของพรรค การชุมนุมประท้วง (Protest and Demonstration) การรวมตัวกันเพื่อแสดงความไม่พอใจหรือเรียกร้องต่อรัฐบาลหรือนโยบายสาธารณะ นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้อย่างหลากหลาย โดยแบ่งประเภทของการมีส่วนร่วมออกเป็นหมวดหมู่ต่าง ๆ ตามลักษณะและระดับของการมีส่วนร่วมของประชาชน

1.1.3 การลงคะแนนเสียง (Voting)

การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งถือเป็นรูปแบบพื้นฐานที่สุดของการมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งเป็นช่องทางที่ประชาชนสามารถใช้สิทธิของตนในการเลือกผู้นำทางการเมืองหรือแสดงออกถึงการสนับสนุนต่อนโยบายที่ต้องการ การเลือกตั้งเป็นกลไกสำคัญของระบอบประชาธิปไตย เพราะเป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถตัดสินใจเกี่ยวกับอนาคตของประเทศและรัฐบาลได้

Sidney Verba และ Norman Nie (1972) ได้ศึกษาพฤติกรรมมีส่วนร่วมของประชาชน และสรุปว่าการลงคะแนนเสียงเป็นรูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบดั้งเดิม (Conventional Participation) ซึ่งเป็นวิธีการที่ถูกกำหนดขึ้นภายใต้ระบบกฎหมายและเป็นที่ยอมรับของสังคม ในขณะที่ Robert Dahl (1971) เน้นว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนผ่านการเลือกตั้งเป็นหัวใจสำคัญของระบอบประชาธิปไตย เพราะเป็นช่องทางที่ประชาชนสามารถควบคุมและตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลได้

1.1.4 การเข้าร่วมพรรคการเมือง (Party Membership)

การเป็นสมาชิกพรรคการเมืองเป็นอีกหนึ่งรูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่มีความสำคัญ พรรคการเมืองเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่เป็นตัวแทนของประชาชนและกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ ในสังคม ซึ่งประชาชนสามารถเข้าร่วมพรรคการเมืองได้โดยการสมัครเป็นสมาชิก สนับสนุนกิจกรรมของพรรค หรือแม้กระทั่งลงสมัครรับเลือกตั้งในนามของพรรค

Verba, Schlozman และ Brady (1995) ได้นิยามการเข้าร่วมพรรคการเมืองว่าเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมรณรงค์ (Campaign Activity) ซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมเชิงรุกที่ต้องอาศัยความสนใจและการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องของประชาชน ในขณะเดียวกัน Anthony Downs (1957) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับ ทฤษฎีการเลือกเหตุผล (Rational Choice Theory) โดยอธิบายว่าการเข้าร่วมพรรคการเมืองของประชาชนขึ้นอยู่กับผลประโยชน์ที่ได้รับจากการมีส่วนร่วมนั้น หากประชาชนมองว่าการเป็นสมาชิกพรรคสามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบายที่สอดคล้องกับความต้องการของตน พวกเขาก็มีแนวโน้มที่จะเข้าร่วมมากขึ้น

1.1.5 การชุมนุมประท้วง (Protest and Demonstration)

การชุมนุมประท้วงเป็นรูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ประชาชนใช้ในการแสดงออกถึงความไม่พอใจหรือข้อเรียกร้องต่อรัฐบาล นโยบายสาธารณะ หรือปัญหาสังคมต่าง ๆ การประท้วงอาจเกิดขึ้นในรูปแบบที่สงบ เช่น การเดินขบวน การลงชื่อสนับสนุนข้อเรียกร้อง หรือการแสดงสัญลักษณ์เชิงสัญลักษณ์ หรืออาจรุนแรงขึ้น เช่น การปิดถนน การนัดหยุดงาน หรือการปะทะกับเจ้าหน้าที่รัฐ

Charles Tilly (2004) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับ การเมืองการเรียกร้อง (Contentious Politics) ซึ่งอธิบายว่าการชุมนุมประท้วงเป็นเครื่องมือที่ประชาชนใช้เพื่อเรียกร้องความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเมือง โดยเฉพาะในสถานการณ์ที่ระบบการเมืองปิดกั้นช่องทางการแสดงออกอื่น ๆ นอกจากนี้ Sidney Tarrow (1998) ยังได้พัฒนาแนวคิดเกี่ยวกับ การเคลื่อนไหวทางสังคม (Social Movements) โดยอธิบายว่าการชุมนุมประท้วงเป็นหนึ่งในรูปแบบของการเคลื่อนไหวที่สามารถสร้างแรงกดดันต่อรัฐบาลและนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางนโยบาย อย่างไรก็ตาม ระดับของเสรีภาพในการชุมนุมประท้วงในแต่ละประเทศอาจแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับระบบการปกครองและกฎหมายของประเทศนั้น ๆ ในบางประเทศ รัฐบาลอาจอนุญาตให้ประชาชนสามารถจัดการประท้วงได้ภายใต้กฎระเบียบที่กำหนด ในขณะที่บางประเทศอาจจำกัดสิทธิ์ในการประท้วงหรือใช้มาตรการปราบปรามเพื่อควบคุมการแสดงออกของประชาชน

1.1.6 ประเภทของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นพฤติกรรมที่มีลักษณะและรูปแบบที่หลากหลาย นักวิชาการหลายท่านได้พยายามจำแนกประเภทเพื่อให้เข้าใจถึงธรรมชาติและระดับความเข้มข้นของการมีส่วนร่วมได้ชัดเจนขึ้น

Verba และ Nie (1972) ได้จำแนกการมีส่วนร่วมทางการเมืองออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่

1. การเลือกตั้ง (Voting) เป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมที่แพร่หลายที่สุดและถือเป็นหน้าที่พื้นฐานของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย การใช้สิทธิเลือกตั้งสะท้อนการมีส่วนร่วมเชิงสถาบันโดยตรงต่อการกำหนดผู้แทนและนโยบาย

2. การรณรงค์ (Campaign activity) หมายถึงการเข้าร่วมกิจกรรมที่สนับสนุนพรรคการเมืองหรือผู้สมัคร เช่น การช่วยหาเสียง แจกแผ่นพับ หรือเข้าร่วมชุมนุมรณรงค์

3. การติดต่อเจ้าหน้าที่รัฐ (Contacting officials) เป็นการใช้สิทธิของพลเมืองในการสื่อสารกับหน่วยงานรัฐหรือเจ้าหน้าที่ทางการเมือง เช่น การยื่นข้อร้องเรียน การยื่นหนังสือแสดงความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะ

4. การร่วมกลุ่มหรือการประท้วง (Communal and protest activity) ครอบคลุมการรวมกลุ่มของประชาชนเพื่อผลักดันข้อเรียกร้องหรือปกป้องสิทธิประโยชน์ของตน รวมถึงการชุมนุมประท้วงเพื่อแสดงออกเชิงสัญลักษณ์และกดดันภาครัฐ

Milbrath และ Goel (1977) ได้เสนอการจำแนกที่แตกต่างออกไป โดยเน้นที่ระดับความเข้มข้นและแรงจูงใจของผู้เข้าร่วม แบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ

1. ผู้มีส่วนร่วมเชิงรุก (Gladiators) หมายถึงบุคคลที่มีบทบาทเข้มข้นในการเมือง เช่น นักการเมือง นักเคลื่อนไหว หรือผู้ที่มีส่วนร่วมโดยตรงในกิจกรรมการตัดสินใจทางการเมือง

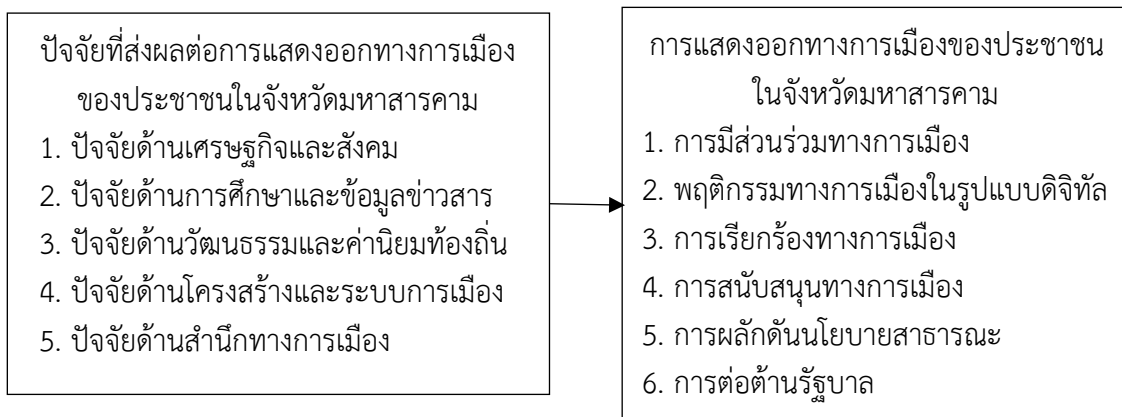
2. ผู้มีส่วนร่วมเชิงสังเกต (Spectators) หมายถึงผู้ที่มีส่วนร่วมในระดับปานกลาง เช่น การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การเข้าร่วมประชุมหรือฟังการปราศรัย แต่ไม่ลงลึกในเชิงการจัดการหรือการขับเคลื่อน

3. ผู้ไม่สนใจการเมือง (Apathetic) คือบุคคลที่เพิกเฉยหรือหลีกเลี่ยงกิจกรรมทางการเมือง ไม่เข้าร่วมทั้งในระดับทางการเมืองและไม่เป็นทางการเมือง ซึ่งสะท้อนถึงความไม่ตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนบางกลุ่ม

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง การกระทำหรือกิจกรรมต่าง ๆ ของประชาชนที่มุ่งหวังจะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจทางการเมือง ไม่ว่าจะโดยตรงหรือโดยอ้อม ซึ่งรวมถึงการมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมือง เช่น การเลือกตั้ง การแสดงความคิดเห็นทางการเมือง การเข้าร่วมกิจกรรมของพรรคการเมือง การเรียกร้องหรือประท้วง การลงชื่อสนับสนุนร่างกฎหมาย และการมีส่วนร่วมในกระบวนการกำหนดนโยบายของรัฐ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยได้นำแนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดมหาสารคาม สามารถสรุปเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย ได้ดังนี้

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีการวิจัย

1. ขอบเขตพื้นที่ของการวิจัย

จังหวัดมหาสารคาม

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา เนื้อหาในการศึกษาค้นคว้านี้ ประกอบด้วย

2.1 ตัวแปรอิสระ คือ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดมหาสารคาม ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม 2) ปัจจัยด้านการศึกษาและข้อมูลข่าวสาร 3) ปัจจัยด้านวัฒนธรรมและค่านิยมท้องถิ่น 4) ปัจจัยด้านโครงสร้างและระบบการเมือง 5) ปัจจัยด้านสำนักทางการเมือง

2.2 ตัวแปรตาม คือ การแสดงออกทางการเมืองของประชาชน ในจังหวัดมหาสารคาม ประกอบด้วย 6 ด้าน คือ 1) การมีส่วนร่วมทางการเมือง 2) พฤติกรรมทางการเมืองในรูปแบบดิจิทัล 3) การเรียกร้องทางการเมือง 4) การสนับสนุนทางการเมือง 5) การผลักดันนโยบายสาธารณะ 6) การต่อต้านรัฐบาล

3. ขอบเขตประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.1 ประชากร ได้แก่ ประชาชนในจังหวัดมหาสารคามที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป ปี 2568 จำนวน 937,915 คน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2568)

3.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนในจังหวัดมหาสารคามที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไปปี 2568 จำนวน 400 คน โดยการใช้สูตรหาขนาดกลุ่มตัวอย่างของ (Yamane, 1973, p. 727) การสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Sampling) และการสุ่มตัวอย่างโดยบังเอิญ (Accidental Sampling)

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ตามวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดที่กำหนดขึ้น โดยครอบคลุมประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามลักษณะของแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอำเภอที่อาศัยอยู่

ตอนที่ 2 เป็นคำถามความคิดเห็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดมหาสารคาม ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) มีระดับความคิดเห็นให้เลือกตอบ 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 เป็นคำถามการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดมหาสารคาม ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) มีระดับความคิดเห็นให้เลือกตอบ 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

ตอนที่ 4 เป็นคำถามปลายเปิดแนวทางการพัฒนาการแสดงออกทางการเมืองของประชาชน ในจังหวัดมหาสารคาม ลักษณะคำถามเป็นแบบปลายเปิด (Open Ended)

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยด้วยตนเอง

6. การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้สถิติมาประกอบการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้สถิติมาประกอบการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

6.1 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ ได้แก่ การแจกแจง ความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage)

6.2 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ระดับการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดมหาสารคาม สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

6.3 สถิติทดสอบสมมติฐานวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดมหาสารคาม โดยใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณเชิงเส้นตรง (Multiple Linear Regression Analysis) ใช้การเลือกตัวแปรโดยวิธีนำตัวแปรเข้าทั้งหมด (Enter Regression)

6.4 การวิเคราะห์ข้อมูลแนวทางการพัฒนาการแสดงออกทางการเมืองของประชาชน ในจังหวัดมหาสารคาม จะใช้วิธีการแจกแจงความถี่ (Frequency Distribution) การวิเคราะห์ เนื้อหา (Content Analysis) และพรรณนาความ

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการแสดงออกทางการเมืองของประชาชน ในจังหวัดมหาสารคาม โดยรวมและจำแนกเป็นรายด้าน

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิเคราะห์ระดับการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดมหาสารคาม โดยรวมและจำแนกเป็นรายด้าน

การแสดงออกทางการเมืองของประชาชน ในจังหวัดมหาสารคาม	ระดับการแสดงออกทางการเมือง			
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	อันดับที่
1. ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง	4.11	0.69	มาก	1
2. ด้านพฤติกรรมทางการเมืองในรูปแบบดิจิทัล	3.95	0.86	มาก	3
3. ด้านการเรียกร้องทางการเมือง	3.76	0.78	มาก	5
4. ด้านการสนับสนุนทางการเมือง	3.75	0.91	มาก	6
5. ด้านการผลักดันนโยบายสาธารณะ	3.94	0.82	มาก	4
6. ด้านการต่อต้านรัฐบาล	4.08	0.78	มาก	2
โดยรวม	3.93	0.81	มาก	-

จากตารางที่ 2 ผลการศึกษาพบว่า ระดับการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดมหาสารคาม โดยรวมและจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.93$) เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง ($\bar{X} = 4.11$) รองลงมา คือ ด้านการต่อต้าน รัฐบาล ($\bar{X} = 4.08$) ด้านพฤติกรรมทางการเมืองในรูปแบบดิจิทัล ($\bar{X} = 3.95$) ด้านการผลักดันนโยบาย สาธารณะ ($\bar{X} = 3.94$) ด้านการเรียกร้องทางการเมือง ($\bar{X} = 3.76$) ด้านการสนับสนุนทางการเมือง ($\bar{X} = 3.75$) ตามลำดับ

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการแสดงออกทางการเมืองของประชาชน ในจังหวัดมหาสารคาม

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการแสดงออกทางการเมืองของประชาชน ในจังหวัดมหาสารคาม

ตัวแปรอิสระ	B	S.E.	Beta	t	Sig.
a ค่าคงที่ (Constant)	.619	.322	-	1.921	.057
1. ปัจจัยด้านการศึกษาและข้อมูลข่าวสาร (X_2)	.321	.060	.394	5.374	.000*
2. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม (X_1)	.319	.059	.397	5.428	.000*
3. ปัจจัยด้านสำนึกทางการเมือง (X_5)	.170	.058	.175	2.923	.004*

$R = .733$ $R^2 = .537$

หมายเหตุ. * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดมหาสารคาม โดยวิธีการเลือกตัวแปรโดยวิธีเพิ่มตัวแปรอิสระแบบขั้นตอน (Stepwise Regression) ดังนี้ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการแสดงออกทางการเมืองของประชาชน ในจังหวัดมหาสารคาม (Y) เท่ากับ .537 ($R^2 = .537$) แสดงว่า ตัวแปรอิสระทั้ง 3 ตัวแปร สามารถอธิบายการแสดงออกทางการเมืองของประชาชน ในจังหวัดมหาสารคาม (Y) ได้ร้อยละ 53.70 ค่าคงที่ (Constant) เท่ากับ .619 ทราบค่าน้ำหนักความสำคัญของตัวพยากรณ์ซึ่งอยู่ในรูปคะแนนดิบ (B) และทราบน้ำหนักความสำคัญของตัวพยากรณ์ ซึ่งอยู่ในรูปคะแนนมาตรฐาน (Beta) จึงสามารถสร้างสมการถดถอย ได้ดังนี้ สมการถดถอยในรูปคะแนนดิบ คือ $Y = .619 + 0.397 (X_1) + 0.394 (X_2) + 0.175 (X_5)$ และสมการถดถอยในรูปคะแนนมาตรฐาน คือ $Z = 0.319 (X_1) + 0.321 (X_2) + 0.170 (X_5)$

3. แนวทางการพัฒนาการแสดงออกทางการเมืองของประชาชน ในจังหวัดมหาสารคามสามารถมองได้ ใน 6 มิติสำคัญ คือ การมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เน้นการสร้างความรู้และช่องทางดิจิทัลที่โปร่งใส การใช้พฤติกรรมทางการเมืองในรูปแบบดิจิทัลโดยเสริมทักษะรู้เท่าทันสื่อและจัดตั้งเครือข่ายพลเมืองดิจิทัล การเรียกร้องทางการเมืองผ่านสิทธิที่ขอบด้วยกฎหมายและการใช้ช่องทางออนไลน์ควบคู่กับกลไกการเจรจาการสนับสนุนทางการเมืองที่ตั้งอยู่บนคุณค่าและประโยชน์สาธารณะพร้อมกลไกติดตามสัญญาประชาคม การผลักดันนโยบายสาธารณะด้วยการเสริมทักษะการนำเสนอนโยบายและใช้แอปพลิเคชัน แพลตฟอร์ม โซเชียลมีเดีย ร่วมกับข้อมูลข่าวสาร และการต่อต้านรัฐบาลอย่างสันติผ่านกลไกตรวจสอบและเครือข่าย พลเมือง

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดมหาสารคาม ผู้วิจัยอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

1. ระดับการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดมหาสารคาม โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ผลวิจัยพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก เป็นไปตามสมมติฐาน อาจเป็นเพราะว่า บริบททางสังคมและวัฒนธรรมการเมืองของพื้นที่จังหวัดมหาสารคามมีลักษณะเป็นเมืองการศึกษา มีมหาวิทยาลัยและสถาบันการศึกษาหลายแห่ง ส่งผลให้ประชาชน โดยเฉพาะเยาวชนและนักศึกษา ได้รับข้อมูลข่าวสารทางการเมืองอย่างต่อเนื่อง เกิดการตื่นตัวและพร้อมแสดงออกทางการเมืองมากกว่าพื้นที่ชนบททั่วไป ประกอบกับบทบาทของสื่อและเทคโนโลยีดิจิทัล การเข้าถึงโซเชียลมีเดียและสื่อดิจิทัลที่แพร่หลาย ช่วยให้ประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็น แสดงความคิดเห็นเชิงวิพากษ์ และติดตามการดำเนินงานของภาครัฐได้สะดวกยิ่งขึ้น ด้านโครงสร้างและกลไกทางการเมืองท้องถิ่น การจัดเวทีประชาคม การประชาพิจารณ์ รวมถึงกลไกจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานภาครัฐในจังหวัด มีส่วนเอื้อให้ประชาชนได้เข้าร่วมและแสดงออกในกิจกรรมทางการเมืองมากขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ ก้อนคำ ภาคสุโพธิ์ (2568) ได้ศึกษาโมเดลการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการวิจัยพบว่า ระดับการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ นิชาณัฐ ญ นคร (2567) เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการแสดงออกทางประชาธิปไตย ของประชาชนเจนเนอเรชั่น Z กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมในการแสดงออกทางประชาธิปไตย ของประชาชนเจนเนอเรชั่น Z กรุงเทพมหานคร อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุนกสิงห์มาตร (2559) เรื่อง รูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ผลการวิจัยพบว่า ระดับการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยรวมอยู่ในระดับมาก

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดมหาสารคาม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีจำนวน 3 ตัวแปร ได้แก่ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม ปัจจัยด้านการศึกษาและข้อมูลข่าวสาร ปัจจัยด้านสำนักทางการเมือง ผู้วิจัยอภิปรายผลดังนี้

2.1 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม ส่งผลต่อการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดมหาสารคาม ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐาน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ประชาชนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจ ดีกว่ามักมีโอกาสและศักยภาพในการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองมากกว่าทั้งในแง่ของเวลา ทรัพยากร และการเข้าถึงข้อมูล เช่น กลุ่มชนชั้นกลาง และผู้มีการศึกษาสูงมักมีการติดตามข่าวสารการเมืองและกล้าแสดงออกทางการเมือง และปัจจัยทางสังคม เช่น เครือข่ายชุมชน กลุ่มอาชีพ และองค์กรทางศาสนา มีบทบาทในการสร้างพื้นที่และวัฒนธรรมที่ส่งเสริมให้ประชาชนตื่นตัวทางการเมือง ช่วยให้ประชาชนได้รับข้อมูลและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นได้มากขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชัยวัฒน์ วัฒนาร (2560) ได้ทำการศึกษาผลกระทบของปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่ส่งผลต่อการตัดสินใจทางการเมืองของประชาชนในชนบท โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองในระดับท้องถิ่น โดยพบว่า ฐานะทางเศรษฐกิจ มีความสัมพันธ์อย่างมากกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยเฉพาะในหมู่ประชาชนที่มีรายได้ต่ำและฐานะทางการศึกษาไม่สูง จะมีแนวโน้มในการตัดสินใจทางการเมือง ที่มีการพึ่งพาอำนาจท้องถิ่นหรือกลุ่มอิทธิพลมากกว่าการตัดสินใจตามแนวทางของพรรคการเมืองหรือการเลือกตั้งที่มีเหตุผลมากนัก เช่น การเลือกผู้แทนจากกลุ่มผู้มีอิทธิพลในพื้นที่มากกว่าการเลือกจากนโยบายพรรคการเมืองใหญ่ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุมิตร กาญจนวัฒน์ (2566) ได้ศึกษาผลกระทบของความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจต่อการเคลื่อนไหวทางการเมือง โดยเน้นการศึกษาผลกระทบ จากความไม่เท่าเทียมในด้านรายได้และโอกาสทางเศรษฐกิจที่นำไปสู่การเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องความเป็นธรรมทางการเมือง พบว่า ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ เป็นตัวกระตุ้นที่ทำให้ประชาชนโดยเฉพาะในกลุ่มชนชั้นต่ำหรือกลุ่มที่มีฐานะทางการเงินไม่ดี รู้สึกไม่พอใจและต้องการเปลี่ยนแปลงนโยบายของรัฐบาล พบว่า ความเหลื่อมล้ำไม่เพียงแต่เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดการประท้วงหรือการเคลื่อนไหวในระดับท้องถิ่นเท่านั้น แต่ยังเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจทางการเมืองในระดับ ประเทศ โดยเฉพาะในช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจหรือเกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจ ความไม่พอใจ ในความไม่เท่าเทียมนี้ทำให้เกิดการสนับสนุนพรรคการเมืองหรือกลุ่มการเมืองที่มีนโยบายการกระจายรายได้และการสนับสนุนสวัสดิการสังคมมากขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ Eric Guntermann (2021) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจกับความเสมอภาคทางการเมือง โดยมุ่งตรวจสอบกลไกที่เป็นไปได้สองประการ ได้แก่ กลไกด้านทรัพยากร (resource mechanism) และกลไกด้านอำนาจทางการเมือง (political power mechanism) งานวิจัยใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์จากประเทศประชาธิปไตยสมัยใหม่ และดำเนินการวิเคราะห์เชิงสถิติเปรียบเทียบกลุ่มประชากรที่มีรายได้แตกต่างกัน ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนที่มีรายได้สูงมักได้รับการเป็นตัวแทนทางการเมือง (political representation) ในระดับที่ดีกว่ากลุ่มรายได้น้อย ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจจึงมีแนวโน้ม เพิ่มอิทธิพลและอำนาจของกลุ่มคนมีฐานะ ในขณะที่เสียงและข้อเรียกร้องของผู้มีรายได้น้อยกลับถูกละเลยหรือได้รับความสำคัญน้อยกว่า นอกจากนี้ยังสะท้อนให้เห็นว่าความเหลื่อมล้ำไม่เพียงส่งผลต่อความแตกต่างด้านเศรษฐกิจ แต่ยังขยายผลไปสู่การลดทอนความเสมอภาคในการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้วย

2.2 ปัจจัยด้านการศึกษาและข้อมูลข่าวสาร ส่งผลต่อการแสดงออกทางการเมืองของประชาชน ในจังหวัดมหาสารคาม ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐาน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า บริบทของจังหวัดมหาสารคาม ในฐานะที่มหาสารคามเป็นเมืองการศึกษาที่มีมหาวิทยาลัยและสถาบันการศึกษาหลายแห่ง ประชาชน โดยเฉพาะนักศึกษาและเยาวชน จึงมีการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารทางการเมืองอย่างต่อเนื่อง และได้รับการปลูกฝังทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์ ส่งผลให้การแสดงออกทางการเมืองมีความชัดเจนและเข้มแข็งมากขึ้น ด้านข้อมูลข่าวสารตลอดจนระดับการศึกษามีผลโดยตรงต่อความสามารถของประชาชนในการวิเคราะห์ แยกแยะ และทำความเข้าใจประเด็นทางการเมือง ผู้ที่มีการศึกษาสูงกว่ามักจะมีความตื่นตัวทางการเมืองมากกว่า กล่าวแสดงออกและสามารถใช้เหตุผลเชิงวิพากษ์ ในการประเมินนโยบายหรือการตัดสินใจทางการเมืองได้ดีกว่าและการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่หลากหลายและทันสมัย ก็ยังสามารถตัดสินใจและแสดงออกทางการเมืองได้อย่างมีคุณภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สิริพร รัตนพร (2564) ได้การศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบของการศึกษาต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในภาคเหนือของประเทศไทย พบว่า ความรู้ทางการเมืองที่ได้จากการศึกษาและการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในภาคเหนือ โดยประชาชนที่มีการศึกษาสูงมักจะมีการมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาต่ำ ทั้งในด้านของการเลือกตั้งและการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง สอดคล้องกับงานวิจัยของ อธิชัย ธรรมชัย (2561) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและการศึกษามีผลต่อการแสดงออกทางการเมือง โดยประชาชนที่มีการศึกษาสูงมักจะมีแนวโน้มที่จะแสดงความคิดเห็นทางการเมืองหรือเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองมากขึ้น ทั้งในรูปแบบของการเลือกตั้งและการเข้าร่วมการประท้วงหรือกิจกรรมทางการเมืองอื่นๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของ วรินทร์ ชื่นจิตต์ (2562) การศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของเยาวชนในการเมืองในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ได้สำรวจการมีส่วนร่วมทางการเมืองของเยาวชนและพบว่าการศึกษามีความสำคัญในการส่งเสริมให้เยาวชนมีความสนใจและแสดงออกทางการเมือง ทั้งนี้การมีข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องและหลากหลายมีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจทางการเมืองของเยาวชน

2.3 ปัจจัยด้านสำนักทางการเมือง ส่งผลต่อการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดมหาสารคาม ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐาน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า มหาสารคามในฐานะเมืองการศึกษามีประชากร และนักศึกษาจำนวนมาก ซึ่งมักเป็นกลุ่มที่มีความสนใจและตื่นตัวทางการเมืองสูง อีกทั้งยังมีบทบาทสำคัญในการสร้างวัฒนธรรมการวิพากษ์วิจารณ์และการแสดงความคิดเห็นอย่างเปิดเผย จึงเป็นแรงผลักดันให้การแสดงออกทางการเมืองของประชาชนโดยรวมมีความเข้มแข็ง ประกอบกับมีช่องทางในการสื่อสารทางการเมืองด้วยเทคโนโลยีทันสมัย ทำให้ประชาชนที่มีสำนักทางการเมืองสูง มักตระหนักถึงสิทธิ หน้าที่ และบทบาทของตนเองในระบอบประชาธิปไตย มีความสำนักทางการเมือง การรักษาสถาปัตยกรรมของส่วนรวม ส่งผลให้มีแนวโน้มที่จะเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองไม่ว่าจะเป็นการเลือกตั้ง การประชุมสาธารณะ หรือการแสดงความคิดเห็นในสื่อสาธารณะ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สายทอง ต้มทอง (2564) การศึกษาทัศนคติทางการเมืองและพฤติกรรมเลือกตั้งของประชาชนในกรุงเทพมหานคร งานวิจัยนี้สำรวจทัศนคติทางการเมืองและพฤติกรรมเลือกตั้งของประชาชนในกรุงเทพมหานคร โดยพบว่า ประชาชนที่มีความเข้าใจในกระบวนการเลือกตั้งและมีการศึกษาทางการเมืองที่ดีมักจะมีพฤติกรรมเลือกตั้งที่กระตือรือร้นและมีการแสดงออกทางการเมืองในรูปแบบต่างๆ เช่น การออกมาเลือกตั้งหรือการเข้าร่วมในกิจกรรมการเมือง สอดคล้องกับงานวิจัยของ พรธณี ชูชื่น (2560) เรื่องอิทธิพลของสื่อและการรับข้อมูลข่าวสารทางการเมืองต่อสำนักทางการเมืองของประชาชน ในประเทศไทย งานวิจัยนี้ศึกษาผลกระทบของสื่อและข้อมูลข่าวสารทางการเมืองที่ประชาชนได้รับต่อสำนักทางการเมือง

และการแสดงออกทางการเมือง พบว่า ประชาชนที่ได้รับข้อมูลทางการเมืองจากสื่อที่เชื่อถือได้และมีความโปร่งใสมักจะมีความเข้าใจและสำนึกทางการเมืองที่ดี ส่งผลให้มีการแสดงออกทางการเมืองที่เข้มแข็ง เช่น การเข้าร่วมการประท้วง การแสดงความคิดเห็นในสื่อสังคมออนไลน์ หรือการเคลื่อนไหวทางการเมือง สอดคล้องกับงานวิจัย ธีระภัทร์ กาญจนะ (2565) เรื่อง ความเชื่อทางการเมืองและการแสดงออกทางการเมืองในช่วงหลังการรัฐประหารในประเทศไทย งานวิจัยนี้ศึกษาความเชื่อทางการเมืองและการแสดงออกทางการเมืองในช่วงหลังการรัฐประหารในประเทศไทย พบว่า ความเชื่อในอุดมการณ์ประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชนของประชาชนส่งผลให้พวกเขาแสดงออกทางการเมืองมากขึ้นในช่วงที่มีการควบคุมเสรีภาพและการประท้วงทางการเมืองสูง สอดคล้องกับงานวิจัยของ Putnam (2000) เรื่อง การล่มสลายและการฟื้นคืนของชุมชนอเมริกัน ศึกษาการลดลงของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่นและการฟื้นตัวของชุมชนในสหรัฐอเมริกา ผลการศึกษา การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองในระดับท้องถิ่น เช่น การลงคะแนนเสียงในเลือกตั้ง ท้องถิ่นหรือการเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนช่วยเสริมสร้างสำนึกทางการเมืองการมีเครือข่ายทางสังคมที่แข็งแกร่งในระดับท้องถิ่นสามารถช่วยเพิ่มการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับสูงขึ้น ข้อเสนอการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองในระดับท้องถิ่นช่วยพัฒนาสำนึกทางการเมืองของประชาชนและกระตุ้นให้เกิดการแสดงออกทางการเมืองในระดับที่สูงขึ้น

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม รัฐควรลงทุนพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบทและชุมชนเปราะบาง เพื่อให้ประชาชนทุกกลุ่มมีโอกาสพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์และการตื่นตัวทางการเมือง ปลูกฝังสำนึกทางการเมือง สิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบต่อสังคม ด้านสวัสดิการสังคม ขยายสิทธิและโครงการสวัสดิการสังคมให้ครอบคลุมกลุ่มเปราะบาง เช่น ผู้สูงอายุ ผู้พิการ และผู้มีรายได้น้อย

1.2 ปัจจัยด้านการศึกษาและข้อมูลข่าวสาร รัฐควรเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อจัดโครงการฝึกอบรมและกิจกรรมให้ความรู้แก่ประชาชน นักเรียน นักศึกษา และชุมชน เพื่อพัฒนาทักษะในการแยกแยะข่าวจริง ข่าวลวง และข้อมูลบิดเบือน ส่งเสริมการคิดเชิงวิพากษ์ เพื่อให้การเสพข่าวสารนำไปสู่การวิเคราะห์และการแสดงออกทางการเมืองอย่างมีเหตุผล

1.3 ปัจจัยด้านวัฒนธรรมและค่านิยมท้องถิ่น การบูรณาการวัฒนธรรมท้องถิ่นกับการเมืองภาคประชาชน รัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ควรส่งเสริมการใช้ประเพณี วัฒนธรรม และกิจกรรมท้องถิ่นเป็นเวทีสร้างสำนึกพลเมือง เช่น การผูกกิจกรรมการเมืองเข้ากับงานบุญประเพณีหรือเวทีวัฒนธรรมชุมชน เพื่อให้ประชาชนรู้สึกใกล้ชิดและกล้าเข้ามามีส่วนร่วม การใช้ผู้นำทางความเชื่อและผู้นำชุมชนเป็นกลไกขับเคลื่อน สนับสนุนบทบาทพระสงฆ์ ผู้นำศาสนา ผู้นำชุมชน และผู้สูงอายุในพื้นที่ ให้ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการสื่อสารเชิงการเมือง โดยใช้วิถีการสอนหรือขนบธรรมเนียมท้องถิ่นเพื่อกระตุ้นการมีส่วนร่วม

1.4 ปัจจัยด้านโครงสร้างและระบบการเมือง รัฐควรสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ส่งเสริมการเรียนรู้ทางการเมืองในระบบการศึกษาและชุมชน เพื่อปลูกฝังวัฒนธรรมการเคารพสิทธิ ความเห็นต่าง และการแก้ปัญหาความขัดแย้งด้วยสันติวิธี สนับสนุนบทบาทของสื่อมวลชนและสื่อพลเมืองในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐและเปิดพื้นที่ถกเถียงเชิงนโยบายอย่างเสรีการเสริมสร้างโครงสร้าง

ประชาธิปไตยที่โปร่งใสและตรวจสอบได้ ปรับปรุงโครงสร้างและกลไกทางการเมืองให้มีความโปร่งใสและตรวจสอบได้ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นของประชาชนต่อกระบวนการทางการเมือง

1.5 ปัจจัยด้านสำนักทางการเมือง รัฐบาลควรมีนโยบายการบูรณาการความรู้ทางการเมืองในทุก ระดับการศึกษาบรรจุหลักสูตรพลเมืองประชาธิปไตย (Civic Education) ในโรงเรียน มหาวิทยาลัย และศูนย์ การเรียนรู้ชุมชน เพื่อปลูกฝังความตระหนักถึงบทบาทของประชาชนในอนาคตของประเทศ ส่งเสริมกิจกรรม การเมืองจำลอง (Political Simulation) เช่น สภาจำลองหรือการโต้ว่าที่เชิงนโยบาย เพื่อสร้างประสบการณ์ ตรงในการมีส่วนร่วม การสร้างวัฒนธรรมการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรเปรียบเทียบพฤติกรรมการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดมหาสารคามกับ จังหวัดอื่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือภูมิภาคอื่นของประเทศ รวมทั้งการจำแนกกลุ่มตัวอย่างตามช่วงวัย ระดับการศึกษา และบริบทเมือง-ชนบท เพื่อให้เห็นความแตกต่างเชิงโครงสร้างและนำไปสู่การสังเคราะห์ข้อ ค้นพบเชิงนโยบายที่สามารถประยุกต์ใช้ในระดับกว้างได้มากขึ้น

2.2 ควรพัฒนารูปแบบการวิจัยเชิงผสมหรือเชิงคุณภาพควบคู่กับการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อให้เข้าใจ แรงจูงใจ กระบวนการคิด และประสบการณ์เชิงอัตวิสัยของประชาชนในการแสดงออกทางการเมืองอย่างลึกซึ้ง การวิจัยในอนาคตควรใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม หรือการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ร่วมกับการ วิเคราะห์เชิงสถิติ ซึ่งจะช่วยอธิบายความหมายเชิงบริบทที่ไม่สามารถสะท้อนผ่านตัวเลขเชิงปริมาณได้อย่าง ครบถ้วน

2.3 ควรเพิ่มเติมปัจจัยด้านจิตวิทยาทางการเมือง ทูทางสังคม ความไว้วางใจทางการเมือง (political trust) และบทบาทของสื่อสังคมออนไลน์ในเชิงลึก เพื่ออธิบายพฤติกรรมแสดงออกทาง การเมืองของประชาชนได้อย่างรอบด้านมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในบริบทของสังคมดิจิทัลและการเมืองร่วมสมัยที่ มีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

เอกสารอ้างอิง

- ก้อนคำ ภาคสุโพธิ์. (2568). โมเดลการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. *วารสารวิชาการรัตนบุศย์*, 12(1), 45–62.
- ชัยวัฒน์ วัฒนาธร. (2560). ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่ส่งผลต่อการตัดสินใจทางการเมืองของประชาชน ในชนบท. *วารสารพัฒนาลัทธิและชุมชน*, 9(1), 54–70.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2565). *การเมืองไทยร่วมสมัย: แนวคิด ทฤษฎี และการเคลื่อนไหวทางการเมือง*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ฐานเศรษฐกิจ. (2568). ผลการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม พ.ศ. 2568. สืบค้นจาก <https://www.thansettakij.com>.
- ณิชาณัฐ ณ นคร. (2567). ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนเจ เนอเรชั่น Z กรุงเทพมหานคร. *วารสารสังคมศาสตร์ร่วมสมัย*, 18(2), 101–120.
- ไทยพีบีเอส. (2568). เหตุการณ์ระหว่างการหาเสียงของนายก อบจ. ในจังหวัดมหาสารคาม พ.ศ. 2568. สืบค้น จาก <https://www.thaibps.or.th>.

- ธีรชัย ธรรมชัย. (2561). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร. *วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย*, 16(2), 89–108.
- ธีระภัทร์ กาญจนะ. (2565). ความเชื่อทางการเมืองและการแสดงออกทางการเมืองในช่วงหลังการรัฐประหารในประเทศไทย. *วารสารประชาธิปไตยศึกษา*, 8(1), 33–52.
- พรณิ ชูชื่น. (2560). อิทธิพลของสื่อและการรับข้อมูลข่าวสารทางการเมืองต่อสำนึกทางการเมืองของประชาชนไทย. *วารสารนิเทศศาสตร์และสื่อใหม่*, 15(2), 71–90.
- พระครูสังฆรักษ์ศวีร์ ปมุตโต, และ พระพัฒน์วัชร พูลสวัสดิ์. (2566). กระแสและวาทกรรมทางการเมืองไทยในช่วงหลังการเลือกตั้ง พ.ศ. 2566. *วารสารรัฐศาสตร์และสังคมร่วมสมัย*, 9(2), 112–129.
- พระครูสังฆรักษ์ศวีร์ ปมุตโต, และ พระพัฒน์วัชร พูลสวัสดิ์. (2566). พลวัตการเมืองไทยร่วมสมัย: กระแสการเมือง อุดมการณ์ และการตัดสินใจของประชาชน. *วารสารพุทธศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 8(2), 1–20.
- วรินทร์ ชื่นจิตต์. (2562). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของเยาวชนในพื้นที่กรุงเทพมหานคร. *วารสารเยาวชนศึกษา*, 3(1), 50–68.
- สนุก สิงห์มาตร. (2559). รูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 5(3), 29–44.
- สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์. (2560). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย. สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.
- สายทอง ตุ่มทอง. (2564). ทศนคติทางการเมืองและพฤติกรรมการเลือกตั้งของประชาชนในกรุงเทพมหานคร. *วารสารรัฐศาสตร์ร่วมสมัย*, 10(1), 112–130.
- สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดมหาสารคาม. (2568). การประชุมเชิงปฏิบัติการด้านการพัฒนาท้องถิ่นและบทบาทของกระทรวงมหาดไทยในจังหวัดมหาสารคาม. สืบค้นจาก <https://www.prd.go.th>.
- สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดมหาสารคาม. (2568). รายงานสถานการณ์และความเคลื่อนไหวทางการเมืองจังหวัดมหาสารคาม ประจำปี พ.ศ. 2568.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2568). สถิติจำนวนประชากรจังหวัดมหาสารคาม พ.ศ. 2568.
- สิริพร รัตนพร. (2564). ผลกระทบของการศึกษาต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในภาคเหนือของประเทศไทย. *วารสารการมีส่วนร่วมทางการเมืองและสังคม*, 7(1), 23–41.
- สุมิตรา กาญจนวัฒน์. (2566). ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจกับการเคลื่อนไหวทางการเมืองของประชาชนไทย. *วารสารเศรษฐศาสตร์และสังคม*, 20(3), 134–152.
- Almond, G. A., & Verba, S. (1963). *The civic culture: Political attitudes and democracy in five nations*. Princeton University Press.
- Dahl, R. A. (1971). *Polyarchy: Participation and opposition*. Yale University Press.
- Downs, A. (1957). *An economic theory of democracy*. Harper & Row.
- European Political Science Review. (2023). Political participation, political consumerism, and social influence in contemporary democracies. *European Political Science Review*, 15(2), 145–162.

- Guntermann, E. (2021). Economic inequality and political equality: Mechanisms of representation in modern democracies. *Political Behavior*, 43(2), 389–412.
- Harvard Kennedy School. (2022). Democratic governance, civic participation, and institutional opportunity structures. <https://www.hks.harvard.edu>.
- Milbrath, L. W., & Goel, M. L. (1977). *Political participation: How and why do people get involved in politics?* Rand McNally.
- OECD. (2021). *Civic engagement and political efficacy: Strengthening democratic participation*. OECD Publishing.
- Putnam, R. D. (2000). *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. Simon & Schuster.
- Tarrow, S. (1998). *Power in movement: Social movements and contentious politics* (2nd ed.). Cambridge University Press.
- Tilly, C. (2004). *Social movements, 1768–2004*. Paradigm Publishers.
- Verba, S., & Nie, N. H. (1972). *Participation in America: Political democracy and social equality*. Harper & Row.
- Verba, S., Nie, N. H., & Kim, J. (1978). *Participation and political equality: A seven-nation comparison*. Cambridge University Press.
- Verba, S., Schlozman, K. L., & Brady, H. E. (1995). *Voice and equality: Civic voluntarism in American politics*. Harvard University Press.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An introductory analysis* (3rd ed.). Harper & Row.